

Русин Н.В.

магістр

*Державного вищого навчального закладу
«Ужгородський національний університет»*

Брензович К.С.

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри міжнародних економічних відносин

Державного вищого навчального закладу

«Ужгородський національний університет»

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1935-3581>

Rusyn Nikol

Master Student

State University “Uzhhorod National University”

Brenzovych Kateryna

Candidate of Economic Sciences, Docent,

Associate Professor at the Department of International Economic Relations

State University “Uzhhorod National University”

ВПЛИВ ДІЯЛЬНОСТІ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ НА ТЕХНОЛОГІЧНИЙ РОЗВИТОК ПРИЙМАЮЧИХ КРАЇН

Анотація. У статті розглянуто сутність і значення діяльності транснаціональних корпорацій у процесі технологічного розвитку приймаючих країн. Визначено ключові чинники, що зумовлюють характер і глибину впливу ТНК на інноваційну модернізацію національних економік. Обґрунтовано, що ефективність технологічного трансферу залежить від рівня інституційного середовища, наукового потенціалу та державної політики у сфері інновацій. Доведено, що ТНК здатні бути як каталізатором технологічного прогресу, так і чинником посилення економічної залежності. Акцентовано на необхідності переходу приймаючих держав до моделі партнерства з ТНК, що передбачає взаємну вигоду, розвиток людського капіталу, локалізацію досліджень і створення спільних інноваційних проєктів. Запропоновано напрями державної політики щодо підвищення абсорбційної здатності національних економік і формування стійкої системи взаємодії з транснаціональним бізнесом.

Ключові слова: транснаціональні корпорації, технологічний розвиток, інноваційна економіка, технологічний трансфер, приймаюча країна, інвестиційна політика, глобалізація.

Вступ та постановка проблеми. У сучасних умовах глобалізації світова економіка дедалі більше формується під впливом діяльності транснаціональних корпорацій (ТНК), які стали провідними агентами міжнародного економічного обміну, рушійною силою інноваційного прогресу та головними провайдером технологічних трансформацій. Вони зосереджують у своїх руках значну частку світового виробництва, капіталу та інтелектуальних ресурсів, формуючи глобальні ланцюги створення вартості та визначаючи структуру міжнародної конкуренції.

У зв'язку з цим надзвичайно актуальним є вивчення того, яким чином діяльність ТНК впливає на технологічний розвиток приймаючих країн, адже від характеру цього впливу залежить рівень їхньої конкурентоспроможності, економічної безпеки та інноваційної самодостатності. Проблема набуває особливої ваги для України, яка перебуває на етапі структурної модернізації економіки

й прагне інтегруватися у європейський та світовий ринок високих технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз існуючого наукового доробку з даної проблематики свідчить, що питання впливу транснаціональних корпорацій на розвиток економік різних держав широко розглядаються у працях вітчизняних і зарубіжних учених. Зокрема, значний внесок у дослідження природи та наслідків діяльності ТНК зробили М. Булик, І. Гаврилюк, О. Джур, І. Іванова, У. Моторнюк, К. Оксень, С. Сліпачик, які висвітлюють переваги та ризики залучення іноземних корпорацій у національні економіки загалом та в економіку України зокрема [1–5]. Серед зарубіжних авторів варто виокремити А. Закарію, Д. Чудновського, А. Лопеса, Г. Ціміні, І. Чен, які досліджували механізми технологічного трансферу та роль ТНК у поширенні екологічно й інноваційно орієнтованих технологій [6–7]. Також науковці А. Габріеллі, П. Пуглієзе, А. Пателлі, Л. П'єтронеро розробили

концепцію еволюції національних інноваційних систем у контексті взаємодії науки, технологій і виробництва [8]. У працях зазначених дослідників відображено сутність і загальні механізми впливу ТНК на технологічну динаміку країн-реципієнтів, проте недостатньо уваги приділено порівняльному аналізу ефективності цього впливу у різних інституційних середовищах.

Разом із тим, низка аспектів цієї проблематики досі залишається невирішеною або недостатньо дослідженою. Зокрема, потребує подальшого аналізу питання визначення критеріїв «якісного» впливу ТНК на технологічний розвиток, умов формування стійких зв'язків між іноземними корпораціями та національними інноваційними системами, а також шляхів підвищення абсорбційної здатності приймаючих країн до нових технологій. Не менш важливим є дослідження українського контексту, а надто того, наскільки діяльність ТНК сприяє модернізації вітчизняних підприємств, чи формується на цій основі власний науково-дослідний потенціал, і яким чином держава може посилити цей процес через політику технологічного партнерства.

Метою статті є комплексне дослідження впливу діяльності транснаціональних корпорацій на технологічний розвиток приймаючих країн із виокремленням механізмів, форм і результатів цього впливу, визначенням чинників, що зумовлюють його ефективність, а також розробленням пропозицій щодо оптимізації співпраці між ТНК, державними інституціями та національним бізнесом на прикладі України. Для досягнення цієї мети у статті вирішено такі **завдання**: узагальнено теоретичні підходи до визначення ролі ТНК у технологічному розвитку, оцінено стан технологічної взаємодії між ТНК і приймаючими країнами, визначено можливості використання інструментів державної політики для посилення позитивного впливу транснаціонального капіталу.

Результати дослідження. У контексті глобалізації транснаціональні корпорації (ТНК) стали ключовими акторами міжнародної економіки, які володіють ресурсами, технологіями, капіталом і здатністю формувати глобальні ланцюги створення вартості. Для країн-реципієнтів їхня діяльність відкриває потенціал для технологічного розвитку: через інвестиції, трансфер знань, впровадження стандартів та модернізацію виробництва. Водночас існує ризик технологічної залежності, витоку прибутків, маргіналізації місцевого бізнесу і втрати суверенітету над критичними технологічними рішеннями [9]. Розглянемо, як саме ТНК впливають на технологічний розвиток приймаючих країн – які механізми вони використовують, які позитивні й негативні ефекти виявляються, а також окреслимо шляхи оптимізації цього впливу з урахуванням українського досвіду.

Діяльність ТНК формує технологічний ландшафт приймаючих країн переважно через три взаємопов'язані механізми: прямі інвестиції у високотехнологічні галузі, трансфер технологій і знань, а також через участь у створенні інноваційної екосистеми. Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) дають

ресурс для закупівлі обладнання, модернізації ліній, встановлення R&D-центрів. Наприклад, у промислових країнах високий рівень ПІІ у високотехнологічний сектор корелює з прискореним зростанням інноваційних показників. Але не будь-які інвестиції мають однаковий ефект: значення має «якість» інвестицій – чи включають вони R&D (дослідження і розробки), навчання персоналу, локалізацію частин виробництва та активні зв'язки з місцевими компаніями [8].

Другий канал – трансфер технологій. Це відбувається через ліцензування, створення спільних підприємств, дочірніх філій, навчання персоналу та інтеграцію місцевих постачальників у глобальну мережу. Дослідження показують, що іноземні виробничі ТНК часто формують міцні зв'язки з місцевими постачальниками, передаючи їм технології, наприклад, стандарти виробничої якості чи процеси автоматизації [4]. Однак передача не є автоматичною – приймаюча країна має мати «абсорбційну здатність» (absorptive capacity), тобто внутрішні ресурси науковців і інженерів, які можуть інтегрувати нові знання й адаптувати їх.

Третій механізм – вплив через інноваційну екосистему та глобальні мережі. ТНК можуть стимулювати формування кластерів, технопарків, науково-промислових зон, які «притягують» підприємства з суміжних секторів, академічних структур і стартапи. Вони задають стандарти управління, корпоративну культуру, дотримання екологічних норм, стандарти якості. Через це інші гравці в екосистемі прагнуть наблизитися до цих стандартів, що стимулює технологічний пошук.

Дію перелічених механізмів й ефекти, що вони викликають, наведено у таблиці 1.

Зрештою, позитивний ефект можливий за умов, що приймаюча країна має власні ресурси – достатньо високий освітній рівень, наукову інфраструктуру, правове забезпечення, інституційні гарантії.

Коли ж ми розглядаємо країни з обмеженою інституційною спроможністю чи слабким науковим сектором, позитивні ефекти ТНК можуть виявитися мінімальними або навіть шкідливими. Наприклад, корпорації можуть принести передові компоненти, але не передати знання для модифікації чи адаптації. Внаслідок цього місцеві підприємства залишаються лише виробничими підрядниками без власного інноваційного ядра. Результати дослідження [8] свідчать, що реальний внесок ТНК у «зелений технологічний розвиток» залежить від якості ПІІ, їхньої стратегії (asset-seeking, market-seeking) та здатності приймаючих країн до абсорбції.

Український досвід є показовим, бо він поєднує відкритість до іноземних інвестицій із внутрішніми слабкостями – адміністративною нестабільністю, нерозвиненою системою захисту інтелектуальної власності та нерівномірністю регіонального розвитку. За даними економічних досліджень, участь ТНК в Україні характеризується неоднозначним ефектом. З одного боку, вони сприяють модернізації виробництва, запровадженню нових технологій

Таблиця 1

Механізми впливу ТНК на технологічний розвиток

Механізм	Форми реалізації	Потенційні позитивні ефекти	Можливі негативні ризики
Прямі інвестиції	Капіталовкладення у виробництво, R&D, модернізацію	Прискорення технологічного оновлення, збільшення продуктивності	Залежність від іноземного фінансування, витік прибутків
Трансфер технологій	Ліцензування, спільні підприємства, навчання персоналу	Підвищення місцевих технологічних компетенцій	Передача лише часткових технологій, технологічні бар'єри
Інноваційна екосистема	Технопарки, кластери, стандарти, управлінські практики	Зростання конкурентоспроможності, культурна інновація	Концентрація в центрах, відтік ресурсів із периферії

Джерело: узагальнено за [4; 8]

і розвитку управлінських стандартів [5; 9]. З іншого боку, часто інноваційна діяльність ТНК обмежується лише виробничим рівнем, а R&D-частина залишається в материнських структурах за кордоном. Також спостерігається концентрація інвестицій у великих містах, що посилює регіональну нерівність.

Наприклад, оцінка діяльності іноземних ТНК в Україні вказує, що вони сприяють зайнятості, підвищенню заробітної плати та збільшенню технологічного потенціалу в регіонах, де працюють, але одночасно конкурують із місцевими компаніями, можуть витіснити слабших гравців [9]. Аналіз показує, що значна частина просторів для високотехнологічного впливу залишається незаповненою через брак політичної волі чи стратегічного підходу.

Водночас Україна має вагомі ресурси: сильну освітню базу, високий потенціал ІТ-сектора, діючу наукову мережу, активну молодь із технологічним нахилом. Якщо держава створить умови – правове, фінансове, інституційне середовище для залучення ТНК не як просто інвесторів, а як партнерів у спільних R&D-програмах, багато з позитивних ефектів стане реальністю. Наприклад, стимулювання локалізації науково-дослідних підрозділів, надання податкових преференцій корпораціям, які інвестують у навчання та інновації всередині країни, а також підтримка створення кластерів у регіонах можуть призвести до розширення ефекту технологічного розвитку.

Ураховуючи вищезгадані виклики, шляхи оптимізації впливу ТНК стають критично важливими. Передусім необхідно підвищувати «абсорбційну здатність» країни шляхом розвитку освіти, науки і кадрів. Без здатності засвоювати технології всі інвестиції лишатимуться зовнішніми. Другим важливим кроком є створення стимулів для корпорацій, щоб вони локалізували дослідницьку діяльність в приймаючих країнах, а не лише встановлювали виробничі лінії. Це можна реалізувати через податкові пільги, гранти, нормативні зобов'язання для інвесторів. Третім напрямом є розвиток інноваційної інфраструктури – кластери, технопарки, наукові парки, платформи співпраці між бізнесом, університетами й владою.

Однак сама інфраструктура без узгоджених правил не спрацює. Важливим є вдосконалення нормативно-правової бази – захист прав інтелектуальної власності, прозорі процедури патентування, сприятливий інвестиційний режим, спрощення адміністративних бар'єрів. Тільки в такому середовищі ТНК будуть готові вкладати кошти й технології в країну, а не лише використовувати її як дешеву базу виробництва.

У кінцевому підсумку, вплив ТНК на технологічний розвиток приймаючих країн є подвійним: позитивним з точки зору зміцнення потенціалу модернізації, і негативним з позиції ризиків, насамперед для національних підприємств. У країнах, які здатні адаптуватися, інвестувати у людський капітал і створити прозору систему правил, присутність ТНК може стати каталізатором економічного прориву. У тих країнах, де цього немає, ТНК лишаться «технологічними островами» з мінімальною інтеграцією у національну економіку.

Україна перебуває саме на тій стадії, коли вплив ТНК може стати вирішальним чинником технологічної модернізації. Присутність корпорацій, таких як “ArcelorMittal”, “Siemens”, “Nestlé”, “Microsoft” чи “Huawei” уже позитивно впливає на цифровізацію, управлінські стандарти та розвиток людського капіталу. Водночас ефективність цього впливу обмежується слабкою системою стимулів для локалізації досліджень і низьким рівнем захисту інтелектуальної власності. Тому необхідно перейти від моделі «інвестиційного споживання» до моделі партнерства, де держава створює сприятливе інституційне середовище, корпорації вкладають у дослідження та навчання, а національний бізнес інтегрується у глобальні технологічні мережі. Такий підхід дозволить не лише отримувати прибутки від діяльності ТНК, а й формувати внутрішню базу знань і технологій. Безумовно, запорукою активізації інноваційної та дослідної діяльності ТНК на території України є безпека середовища їх функціонування, тобто закінчення війни.

Тож головним викликом для приймаючих країн є не лише залучення ТНК, а інтеграція їх у національну інноваційну систему через активне управління, інституційне забезпечення й стратегічне планування. Україна зараз перебуває на критичному

перехресті – вона має потенціал стати не лише реципієнтом технологій, але і рівноправним партнером у глобальній технологічній економіці.

Висновки. Транснаціональні корпорації сьогодні є ключовими агентами глобалізації, здатними суттєво впливати на економічну динаміку та технологічний розвиток приймаючих країн. Їхня роль виходить далеко за межі класичного інвестування – вони виступають каналами трансферу технологій, знань, управлінських практик та інноваційних культур. Діяльність ТНК сприяє модернізації виробничих потужностей, підвищенню продуктивності праці, розвитку високотехнологічних секторів, інтеграції національних економік у глобальні ланцюги створення вартості. Проте цей вплив не є автоматично позитивним, оскільки залежить від якості інституційного середовища, рівня освіченості населення, стану наукової бази та державної політики у сфері інноваційного розвитку.

У країнах із високою абсорбційною спроможністю, тобто здатністю засвоювати, адаптувати й поширювати технології, присутність ТНК стає потужним чинником технологічного прориву. У таких державах іноземні інвестиції поєднуються зі створенням наукових парків, кластерів і спільних R&D-центрів, а співпраця з ТНК формує

сталу інноваційну екосистему. Водночас у країнах із недостатнім рівнем інституційного розвитку діяльність ТНК часто має обмежений ефект – відбувається передача лише частини технологій, локалізація низькотехнологічного виробництва, а головні прибутки і ноу-хау залишаються за межами приймаючої економіки. Це створює асиметрію, за якої країна-реципієнт виступає лише виробничим осередком, не формуючи власного інноваційного потенціалу.

Отже, вплив транснаціональних корпорацій на технологічний розвиток приймаючих країн є складним і багатовимірним процесом, що поєднує як значні можливості, так і серйозні ризики. Позитивні результати можливі лише за умов стратегічного державного управління, розвитку освіти, науки, інноваційної інфраструктури та належного правового захисту. Для України пріоритетним завданням має стати інтеграція потенціалу ТНК у національну інноваційну політику, стимулювання спільних досліджень, локалізація виробництва й підвищення технологічної незалежності. Саме синергія держави, бізнесу та транснаціонального капіталу здатна забезпечити сталий економічний розвиток і перехід України до статусу високотехнологічної держави у глобальному просторі.

Список використаних джерел:

1. Іванова М. О. Вплив ТНК на розвиток економіки України: переваги та недоліки. *Європейський вектор економічного розвитку*. 2014. № 2 (17). С. 220–229. URL: <https://eurodev.duan.edu.ua/images/PDF/2014/2/11.pdf>
2. Моторнюк У. І., Сліпачик С. В. Вплив діяльності транснаціональних корпорацій на розвиток українського бізнесу в умовах воєнного стану. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*. 2024. № 2 (12). С. 220–229. DOI: <https://doi.org/10.23939/smeu2024.02.220>
3. Гаврилюк І. І., Булик М. О. Оцінка діяльності іноземних транснаціональних корпорацій на території України. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2025. Т. 36 (75), № 1. С. 11–15. DOI: <https://doi.org/10.32782/2523-4803/75-1-2>
4. Джур О.Є., Оксень К.О. Транснаціональні корпорації і високотехнологічний бізнес: вигоди та ризики для України. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип.19. С. 374–384. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-19-57>
5. Алішов Г. Н. Роль транснаціональних компаній у розвитку національної економіки України. *Електронне наукове видання «Ефективна економіка»*. 2016. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6280>
6. Chen Y., Puttitanun T. Intellectual property rights and innovation in developing countries. *Journal of Development Economics*. 2005. Vol.78, Issue 2. P.474–493. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jdeveco.2004.11.005>
7. Chudnovsky D., López A. TNCs and the diffusion of environmentally friendly technologies to developing countries. *CBS Working Paper Series. Copenhagen Business School*. 1999. URL: <https://research-api.cbs.dk/ws/files/59007666/6946.pdf>
8. Pugliese E., Cimini G., Patelli A., Zaccaria A., Pietronero L., Gabrielli A. Unfolding the innovation system for the development of countries: co-evolution of Science, Technology and Production. *Scientific Reports*. № 9. 2019. DOI: <https://doi.org/10.1038/s41598-019-52767-5>
9. What are TNCs? *Good Travel Resources*. 2023. URL: <https://good-travel.co.uk/resources/guides/what-are-tncs/>

References:

1. Ivanova, M. O. (2014). Vplyv TNK na rozvytok ekonomiky Ukrainy: perevahy ta nedoliky [Influence of TNCs on the development of Ukraine's economy: advantages and disadvantages]. *Yevropeyskyi vektor ekonomichnoho rozvytku – European Vector of Economic Development*, 2 (17), pp. 220–229. Available at: <https://eurodev.duan.edu.ua/images/PDF/2014/2/11.pdf>
2. Motornyyuk, U. I., & Slipachyk, S. V. (2024). Vplyv diialnosti transnatsionalnykh korporatsii na rozvytok ukrainskoho biznesu v umovakh voiennoho stanu. [The impact of the activities of transnational corporations on the development of Ukrainian business under martial law]. *Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia ta problemy rozvytku – Management and entrepreneurship in Ukraine: stages of establishment and problems of development*, 2 (12), pp. 220–229. DOI: <https://doi.org/10.23939/smeu2024.02.220>

3. Gavrylyuk, I. I., Bulyk, M. O. (2025). Otsinka diialnosti inozemnykh transnatsionalnykh korporatsii na terytorii Ukrainy [Assessment of foreign TNC activities in Ukraine]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Serii: Ekonomika i upravlinnia – Scientific notes of V. I. Vernadsky TNU. Series: Economics and Management*, 36 (75), № 1, pp. 11–15. DOI: <https://doi.org/10.32782/2523-4803/75-1-2>
4. Dzhur, O. Ye., & Oksen, K. O. (2018). Transnatsionalni korporatsii i vysokotekhnolohichniy biznes: vyhody ta ryzyky dlia Ukrainy [TNCs and high-tech business: benefits and risks for Ukraine]. *Ekonomika i suspilstvo – Economy and Society*, Vol. 19, pp. 374–384. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-19-57>
5. Alishov, H. N. (2016). Rol transnatsionalnykh kompaniy u rozvytku natsionalnoi ekonomiky Ukrainy [The Role of Transnational Companies in the Development of the National Economy of Ukraine]. *Elektronnyi naukovi zhurnal "Efektyvna ekonomika" – Electronic scientific journal "Effective Economy"*, No. 4. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6280>
6. Chen, Y., Puttitanun, T. (2005). Intellectual property rights and innovation in developing countries. *Journal of Development Economics*, Vol. 78, Issue 2, pp. 474–493. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jdevco.2004.11.005>
7. Chudnovsky, D., López. (1999). TNCs and the diffusion of environmentally friendly technologies to developing countries. *CBS Working Paper Series. Copenhagen Business School*. Available at: <https://research-api.cbs.dk/ws/files/59007666/6946.pdf>
8. Pugliese, E., Cimini, G., Patelli, A., Zaccaria, A., Pietronero, L., & Gabrielli, A. (2017). Unfolding the innovation system for the development of countries: co-evolution of science, technology and production. DOI: <https://doi.org/10.1038/s41598-019-52767-5>
9. Pugliese, E., Cimini, G., Patelli, A. et al. (2019). Unfolding the innovation system for the development of countries: coevolution of Science, Technology and Production. *Scientific Reports*, 9. DOI: <https://doi.org/10.1038/s41598-019-52767-5>
10. Good Travel. (2023). *What are TNCs?* Available at: <https://good-travel.co.uk/resources/guides/what-are-tncs/>

IMPACT OF THE ACTIVITIES OF TRANSNATIONAL CORPORATIONS ON THE TECHNOLOGICAL DEVELOPMENT OF HOST COUNTRIES

Summary. The article explores the phenomenon of transnational corporations (TNCs) as one of the most influential drivers of technological development in host countries. It analyzes the complexity of interactions between global corporate strategies and national innovation systems, emphasizing the dual nature of their impact: while TNCs bring advanced technologies, management practices, and investment flows, they can also create structural dependency and uneven economic growth. The relevance of the topic arises from the ongoing transformation of global production systems and the growing need for developing countries to enhance their technological capacity under conditions of economic globalization. The paper focuses on the mechanisms through which TNCs affect technological modernization, including capital investment, technology transfer, and the establishment of research and development (R&D) networks. It discusses the role of the institutional environment, human capital, and government innovation policies in determining the extent and effectiveness of these processes. Special attention is paid to the challenges faced by transition economies such as Ukraine, which must simultaneously attract foreign investors and develop domestic technological competence. It is substantiated that ensuring the sustainable development of Ukraine and its technological development should take place in conditions of synergy between the state, business and transnational business. The article highlights the importance of a partnership-based model of interaction between TNCs, the state, and local enterprises, aimed at creating long-term synergies in science, technology, and production. The discussion underscores that technological development in host countries should not depend solely on external capital but must evolve through strategic cooperation, innovation incentives, and the strengthening of national research capacity.

Keywords: transnational corporations, technological development, innovation economy, technology transfer, host country, investment policy, globalization.

Стаття надійшла: 04.08.2025

Стаття прийнята: 08.09.2025

Стаття опублікована: 30.09.2025